

„TVAROVANIE BUDÚCNOSTI: ROZVOJ GRAMOTNOSTI A PODPORA DETSKÉHO ČÍTANIA. SKÚSENOSTI Z RUSKEJ ŠTÁTNEJ DETSKEJ KNIŽNICE.“

V posledných rokoch sa detské čítanie stalo horúcou témou všade vo svete. Úspešnosť detí v čítaní určí kvalitu ich života vo svete zajtrajška. V súčasnosti predstavuje čítanie pre väčšinu detí dodatočnú študijnú aktivitu. Aktivita, ktorá je rozdrobená, mozaikovitá. Školáci v Rusku, ktorí dosahovali vysoký stupeň čitateľskej gramotnosti vo veku 9-10 rokov, zvyčajne vo veku 15 rokov neskôr klesli na úroveň, ktorá sa rovná spodnej tretine v hodnotení medzinárodného výskumu zúčastnených krajín. Až v roku 2016 sa 15 roční posunuli na priemernú úroveň (26.miesto). Akokoľvek, najlepší výsledok to nie je.

Čítanie, a to hlavne čítanie kníh (tlačených a elektronických), je spomedzi všetkých komunikačných kanálov najdôležitejší prostriedok v zachovávaní jadra kultúry národa.

V súčasnosti by mala otázka rozvíjania záujmu mladých ľudí o čítanie riešiť vláda. Vzhľadom na to, premiér Ruskej Federácie, Dmitry Medvedev, podporil pred rokom iniciatívu, s ktorou prišla naša knižnica spolu s ďalšími partnermi, pričom nariadil, aby sa vytvorila *Koncepcia národného programu na podporu čítania detí a mládeže v Ruskej federácii*.

Hlavným cieľom programu je zlepšiť kvalitu a status čítania, rozvinúť kultúrnu a čitateľskú gramotnosť detí a mládeže, a formovať kvalitného sprievodcu pre mladú generáciu v občianskych, duchovných a morálnych otázkach.

Text Koncepcie dlho čakal na schválenie, pričom bol napokon odsúhlasený 3.6.2017.

Je to pre nás ohromný úspech, lebo štátne štruktúry začali čeliť problémom, ktoré má mladá generácia s čítaním. Navyše, ruský prezident vyhlásil *roky 2018-2027 za Dekádu detí v Rusku*. Z ohľadom na to máme dôvod veriť, že zasadnutie Kongresu IBBY v Rusku v septembri 2020 získa podporu od štátu.

Takže naša spolupráca s odborníkmi, ktorí sa stali našimi partnermi vo vytvorení Koncepcie, ukázala, že pozitívne výsledky v literárnom a umeleckom vzdelávaní a tvorivom rozvoji detí sa môžu dosiahnuť len v prípade, keď sa vo svojom úsilí spoja predstavitelia rôznych kultúrnych oblastí, tlačiarenskeho priemyslu, vzdelávania, umenia a médií.

V súčasnosti je podpora čítania u detí a mládeže najväčšou prioritou v rámci kultúrneho a vzdelávacieho programu nášho štátu.

Čím je Koncepcia novinkou?

1. Na federálnej, regionálnej a komunálnej úrovni prebieha rozsiahla a efektívna medziodborová a interdisciplinárna interakcia zúčastnených. Najväčší pozitívny hospodársky

a sociálny výsledok vznikne iba v prípade, keď sa spoločnosť, štát a organizácie podporujúce čítanie zjednotia vo svojom úsilí.

2. koncepcia je založená na metodike. Je zameraná na podporu úplného detského čítania a podporu infraštruktúry v spoločnosti (rodina, vzdelávanie, kultúrne inštitúcie, knižný priemysel a médiá).

Kultúrne inštitúcie zohrávajú hlavnú úlohu pri podpore čítania, čiže je dôležité pravidelne dopĺňať knižnice zbierkami z modernej literatúry pre deti a mládež, a podporovať inovatívne projekty knižníc, múzeí a divadiel, ktoré sú zamerané na zapálenie iskry záujmu o čítanie.

3. koncepcia je založená na rôzno-vekových prístupoch: škôlkari (0-6 rokov), mladí školáci (7-11 rokov), starší školáci (12-14 rokov) a mládež (15-17 rokov). Je zjavné, že ak je pre dieťa najdôležitejšia vec kvalita života a rozvíjanie sa v rámci rodiny, tak zase pre mladého človeka alebo čerstvo dospelého človeka budú dôležité iné hodnoty. A aby inštitúcie podporujúce čítanie mohli takéhoto mladého človeka ovplyvniť, budú musieť k daným hodnotám pristupovať s odlišnými činnosťami a spôsobmi.

4. koncepcia je zameraná prevažne na praktickú implementáciu činností celého systému sociálnych inštitúcií, ktoré majú na starosť výučbu a podnecovanie záujmu o čítanie. Hovoríme o inštitúciách, ktoré deťom a mládeži zabezpečujú dostupnosť literatúry.

5. Stredobodom koncepcie je dieťa, ktoré zohráva vo všetkom aktívnu úlohu, počínajúc od možnosti zapojiť deti do diskusie v programe koncepcie v Centre Sirius (1).

(1) Detské vzdelávacie centrum Sirius (Soči, Rusko) vzniklo v roku 2014. Cieľom Centra je čo najskôr rozpoznať, rozvinúť a ďalej profesionálne podporovať nadané deti, ktoré preukazujú pozoruhodné zručnosti v oblastiach ako je umenie, šport a prírodné vedy. Je otvorené po celý rok. Náklady na cestu a pobyt je pre deti bez poplatkov. Do Centra Sirius chodí mesačne 600 detí vo veku 10-17 rokov z rôznych krajov Ruska. Sprevádza ich viac ako 100 učiteľov a vychovávateľov, ktorí v Centre rozvíjajú ich profesionálne zručnosti. Nebola to náhoda, že Sirius bol umiestnený v Soči. Od Zimnej Olympiády v Soči disponuje mesto vynikajúcou infraštruktúrou.

Nemám možnosť v tomto príspevku detailne opísať Národný program na podporu čítania detí a mládeže v Ruskej federácii. Je to dôležitý, rozsiahly dokument, v ktorom sú stanovené súbory opatrení na implementáciu činností v období 2018-2026. Avšak chcela by som poukázať na to, čo mňa ako odborníčku obzvlášť teší a povzbudzuje. Je to rámec tohto vládneho programu, ktorý konkrétne adresuje:

- obnovenie katedier s detskou literatúrou ako aj katedier zameraných na prácu v knižnici s detskou literatúrou na univerzitách (v minulosti ich bolo 12);
- cieľavedomé školenie odborníkov v oblasti detského čítania.

Predtým, než začnem hovoriť o výsledkoch Ruskej štátnej detskej knižnice, chcela by som uviesť niekoľko štatistických údajov.

V Rusku žije v súčasnosti vyše 24 miliónov detí, čo predstavuje takmer 17% celkovej populácie. Knižnice špecializované na literatúru pre deti a mládež, ktoré spadajú pod Ministerstvo kultúry Ruskej Federácie, má registrovaných viac ako 11 milión čitateľov. Sieť knižníc pozostával v máji 2016 z 3 521 knižníc. Mnohé z 38 000 verejných knižníc pre dospelých sa za posledné roky začali zameriavať aj na deti.

Sieť knižníc špecializovaných na detskú literatúru v našej krajine je v podstate jedinečný fenomén. Začal fungovať pred vyše 100 rokmi. Počas mnohých dekád vytvorili ruské detské knižnice rozsiahle zbierky, pričom tak nazbierali bohaté skúsenosti s prácou s knihami a s rozvíjaním záujmu o čítanie u detí.

Ruská štátna detská knižnica (RSCL) je najväčšia detská knižnica v Rusku a jedna z najväčších na svete. Môžeme to povedať o množstve kníh, o rozlohe celého areálu a o rozsahu služieb poskytovaných pre deti. Bola založená v 1969. Neplní iba funkciu verejnej knižnice, ale je aj významnou kultúrnou destináciou. Je otvorená 7 dní v týždni. V 2016 mala:

- 24 500 užívateľov
- 160 797 návštevníkov
- vyše 1 200 000 užívateľov online
- 9 000 m² rozlohy knižnice
- 15 špecializovaných vestibulov na čítanie
- moderné kino a koncertná sála s kapacitou 170 miest
- cca. 600 000 kníh, novín, časopisov, nôt, DVD a audio nosičov a fotografií
- 11 000 digitalizovaných materiálov v NDCL (Národná digitálna knižnica pre deti), čo zahŕňa 7 522 kníh, 2 075 časopisov (33 druhov) a 1 559 diafilmov

• vyše 8 000 užívateľov a 230 000 návštevníkov NDCL, 384 000 zasadnutí, viac ako 1,5 milióna vydaných kníh

- 70 virtuálnych čítární v NDCL

• TV ruskej štátnej detskej knižnice je inovatívny projekt interaktívnej televízie pre deti a dospelých, pre odborníkov na čítanie a knižničné služby

- 53 227 knižničných referencií a konzultácií

- 56 publikácií článkov v odborných časopisoch

- 28 vzdelávacích programov vo vzdelávacom centre, 3 000 účastníkov

- 400 psychologických konzultácií pre užívateľov knižnice

• 28 významných konferencií pre odborníkov na knižnice pre deti, vyše 2 300 účastníkov

V 2013 bolo v rámci RSCL založené celoruské *Centrum pre štúdium čítania a detskej literatúry*. Je to útvar pre vedecké smery, pričom zastáva množstvo funkcií: vedecké a metodické, výskumné, koordinačné, rekvalifikačné a pokročilé vzdelávanie v oblasti práce s deťmi vo všetkých druhoch ruských knižníc. V našej knižnici máme učiteľov, psychológov a sociológov. Väčšina z nich má doktorát, preto ich odborná úroveň umožňuje pracovať nielen s deťmi, ale aj robiť výskum a rekvalifikáciu knižničných odborníkov, ktorí pracujú s deťmi. Sme otvorení spolupráci a aktívne interagujeme s rôznymi štruktúrami, ktoré sa nejako zaoberajú literárnym vzdelávaním detí a dospelých.

K dispozícii je 46 detských štúdií, workshopov a klubov, na základe ktorých sa realizuje 20 vzdelávacích programov. Ide o programy zamerané na umelecko-estetické, sociálno-pedagogické a prírodné vedné disciplíny pre deti a mládež vo veku 2-16 rokov, pričom 15 z uvedených programov je bez poplatkov.

Naše otvorené literárne kurzy pre deti v predškolskom veku od 3-6 rokov „Terem-Teremok“ sú veľmi obľúbené. Skladajú sa z 2 častí: z literárnej (prvky divadelnej hry, čítanie, prezeranie diafilmov, hry, vrátane prstových hier) a z divadelnej, (kde si deti podľa témy lekcie môžu niečo nakresliť alebo vymodelovať z plastelíny či hliny).

Pre mladších školákov vo veku od 5-9 rokov máme vzdelávací program „Šťastná Húska“. Tam deti počúvajú a rozprávajú sa o najlepších básňach, príbehoch, rozprávkach. Môžu nakresliť to, čo počuli, alebo vytvoriť postavy z rozličných materiálov.

Veľký záujem je aj o kurzy pre 2-3 ročné deti spolu s rodičmi v rámci tvorivého klubu pre vývoj „Kurochka Ryaba“ (Kuriatko Ryaba). Deti sledujú bábkové predstavenia, hrajú sa, tancujú a komunikujú so svojimi rovesníkmi.

Tieto 3 programy by sa mali realizovať v rámci 7-mesačného obdobia pravidelných hodín.

Rodinný klub „Hodina matiek“ spája rodičov, ktorí majú záujem o to, aby deti čítali. Majú sa tam možnosť podeliť o svoje skúsenosti.

RGDB spolupracuje so vzdelávacími inštitúciami v Moskve mnoho rokov. Pre školy a materské školy sa neustále organizujú literárne, vzdelávacie a interaktívne kurzy a exkurzie. V školskom roku 2015-2016, žiaci zo 43 tried z 12 moskovských škôl a deti zo 4 materských škôl pravidelne navštevovalo RSCL na základe dohôd o spolupráci.

Medzi najvýznamnejšie nové partnerské projekty s dobrými vyhliadkami v oblasti doplnkového literárneho vzdelávania, patrí „Dobrovoľnícka škola“, ktorá je určená pre študentov, ako aj pre deti so špeciálnymi potrebami. Máme zmluvy s nemocnicami a charitatívnymi fondmi, s Výskumným ústavom pre pohotovostnú detskú chirurgiu a traumatológiu (Fond detského lekára Roshala), s mestskou detskou klinikou (pomenovanú podľa N.F. Filatova), s charitatívnym fondom „Podari Zhizn“ (Dar života).

A naši zamestnanci a dobrovoľníci tam prichádzajú pravidelne a sú zapojení do práce s deťmi: čítajú im, ukazujú im diafilmy, poskytujú im ukážkové kurzy. Vďaka Milosrdnému lekárskeму centru kláštora sv. Marty a Márie a fondu na pomoc deťom s

onkohematologickými a inými závažnými chorobami sa deti cez projekt „Dar života“ dostanú na podujatia do RSCL.

Ďalšie doplnkové vzdelávacie činnosti, ktoré RSCL vykonáva, ukazujú na prácu s migrantmi z Pamíru. Vzdelávací program „Príprava na školskú dochádzku“ pre migrantov v predškolskom veku, ktorí nepoznajú ruský jazyk, pripravil pedagogický psychológ. Na tento projekt dohliada nadácia Aga Khan Foundation (Švajčiarsko).

Ruská Štátna detská knižnica od roku 2014 ako federálne koordinačné a metodické centrum pre ostatné knižnice pre deti v Ruskej federácii realizuje projekt „Workshop autorských programov o zapojení detí do čítania“. Do tohto projektu sa už zapojilo vyše 3 000 odborníkov z knižníc pre deti. V roku 2015 sa počas Roku literatúry v Rusku uskutočnil 1. ročník celoruského Festivalu autorských programov o zapojení detí do čítania ako súčasť každoročného stretnutia riaditeľov knižníc pre deti a mládež. Najlepšie programy boli zaradené do zbierok publikovaných našou knižnicou. 2. ročník celoruského Festivalu autorských programov o zapojení detí do čítania sa uskutoční v októbri 2017.

Deti majú k dispozícii rozličné možnosti pre doplnkové vzdelávanie cez online systémy moderných knižníc. Portál RSCL *rgdb.ru* je prostriedkom na získavanie informácií a využívanie niektorých knižničných služieb na diaľku. Ide o jednotný prístupový portál pre všetky elektronické zdroje vytvorené knižnicou, vrátane stránok celoruského Centra pre štúdium čítania a detskej literatúry, Biblio-Guide, Weblandie, digitálneho katalógu „Pre deti a o nich“. Ruské vydavateľstvá, RGDB-TV, Národná digitálna knižnica pre deti, a ďalšie.

V júni 2015 bolo RSCL ustanovené za *koordinátora projektu vytvorenia registra a digitálnej zbierky diafilmov*. V rámci tohto projektu sa už digitalizovalo vyše 2 000 filmov a do registra sa pridalo viac ako 5 000 filmových titulov. Podpísaním licenčnej zmluvy so spoločnosťou Gosfilmofond sa umožnilo nahráť digitalizované filmy do elektronickej knižnice.

V apríli 2017 sme spustili nový projekt: slávni herci z filmových a divadelných javísk hodnotia diafilmy. Chcela by som vám odporučiť, aby ste si ako príklad tohto hodnotiaceho projektu pozreli jednominútové video. Takže aj keď nerozumieme jazyku a nepoznáme rozprávku *O troch malých prasiatkach*, môžeme vidieť na základe reakcie detí, aké fascinujúce sú tieto stretnutia.

<https://drive.google.com/file/d/0B693k4l1KSrOTVM0bjl3U2tsblk/view?usp=sharing>

Teraz by som vám rada predstavila niektoré projekty. Zastrešuje ich naša nová **Asociácia „Pozdvihovanie čitateľov“**, ktorá bola založená 10. júna 2016. Asociácia „Pozdvihovanie čitateľov“ združuje štátne, verejné a tvorivé organizácie, inštitúcie, kolektívy a jednotlivcov pôsobiacich v oblasti kultúry, umenia, vzdelávania, vydávania kníh a pod., ktorých cieľom je podporovať literárne a umelecké vzdelávanie detí.

Plány a ciele:

- nadviazanie spolupráce medzi členmi združenia;
- začatie a realizácia prepojených projektov;

- informačná a riadiaca podpora, konzultačná a metodická pomoc členom združenia.

Projekty:

- **„Prečítajte si s nami“.** Séria plagátov s fotografiami ruských divadelných a filmových osobností, ktorá má za cieľ povzbudiť deti čítať knihy a chodiť do knižnice.

- **„Čítanie klasickej literatúry v knižnici“.** Je to súťaž pre knižnice.

Cieľom projektu je získať obľubu pre ruskú klasiku a ukázať ju v úplne novom svetle, a tiež poukazovať na problematiku rozvoja detských knižníc na verejnosti.

Účastníci (deti do 14 rokov, knihovníci a tímy zostavené z čitateľov knižníc) museli pripraviť videá, na ktorých čítajú ruskú klasickú poéziu. Počas tohto dvojmesačného projektu zaslalo 1 225 ruských detských knižníc viac ako 5000 videí.

- **Prvú celoruskú kampaň „Darujte knihy s láskou!“** iniciovala Asociácia „Pozdvihovanie čitateľov“ ako každoročný projekt prebiehajúci v rámci osláv Medzinárodného dňa darovania kníh.

V Rusku sa Medzinárodný deň darovania kníh oslavoval po prvý raz na celonárodnej úrovni. Napriek tomu, že v niektorých mestách Ruskej federácie a SNS (Spoločenstve nezávislých štátov) boli v minulosti organizované rôzne podujatia venované darovaniu kníh, neboli realizované v rámci medzinárodného dňa. V roku 2017 naša asociácia iniciovala celoruskú kampaň „Darujte knihy s láskou!“ s cieľom zapojiť viac ľudí v Rusku do veľkolepej celosvetovej oslavy. Združujeme štátne, verejné a tvorivé organizácie, inštitúcie, kolektívy a jednotlivcov pôsobiacich v oblasti kultúry, umenia, vzdelávania, vydávania kníh a pod., ktorých cieľom je podporovať literárne a umelecké vzdelávanie detí.

Naším cieľom je organizovať „Darujte knihy s láskou!“ ako každoročné podujatie, ktoré oživí tradíciu darovania kníh a zapáli iskru záujmu u mladých ľudí o čítanie.

Kampane sa zúčastnilo vyše 700 knižníc pre deti z viac ako 55 ruských krajov, najväčšie kníhkupectvá, vydavateľstvá, školy, Štátne literárne múzeum a mnoho ďalších organizácií.

Okrem existujúceho oficiálneho plagátu ku Dňu darovania knihy 2017, navrhla umelkyňa Marina Pavlikovskaya oficiálny ruský plagát na kampaň a reklamné materiály (odznaky, perá, záložky, balóny).

Do kníhkupectiev, ktoré podporovali kampaň „Darujte knihy s láskou!“, sme zavesili plagáty a ďalšie reklamné materiály kampane do špeciálnej označenej časti s výstavným stánkom kníh, ktoré sa predávali podľa stanovenej ceny kampane. Ľudia si mohli zakúpiť ktorúkoľvek knihu a dať ju do jedného z vyhradených priečinkov, pričom knihy boli zaslané ako darček do detských nemocníc, sirotincov, liečební, charitatívnych fondov a knižníciam v dedinkách vo vzdialených kútoch krajiny, ktoré majú nedostatok. Toto je to, čo Ruská štátna detská knižnica urobila, a s ňou aj celoruská Štátna knižnica pre zahraničnú literatúru a mnoho ďalších knižníc.

Vymieňanie kníh, stretnutia s detskými spisovateľmi, ilustrátormi a kultúrnymi veľvyslancami, súťaže, kvízy, workshopy a mnohé ďalšie aktivity boli organizované na miestach kampane.

Kampaň sa ukázala byť neuveriteľne úspešná. Napríklad, Štátne literárne múzeum vyzbieralo približne 1000 kníh, ktoré boli zaslané do dvoch liečební a dvoch centier pre paliatívnu starostlivosť.

Navyše, zorganizovali sme súťaž „Nakreslite si svoj plagát pre Medzinárodný deň darovania kníh“ a online kvíz od popredných detských vydavateľov (5 otázok od každého vydavateľa, ktoré sa ich týkali, o ich histórii, autoroch, a pod.). Každý víťaz dostal úžasnú novú knihu ako odmenu.

Sme veľmi radi, že naša kampaň prispela k tomu, že sa tento deň stal známym vo väčšine ruských krajov, a že bola taká úspešná.

1. júna 2017 sme spustili celoruskú kampaň **„Detská kniha na stupni víťazov“**.

Jej cieľom je upozorniť na ruské knihy pre deti a mládež, ktoré boli v rokoch 1970 až 2016 zaradené na Čestnú listinu IBBY.

Tieto knihy sú tradične označené špeciálnymi nálepkami. Získali sme povolenie na vytlačenie ruskej verzie týchto samolepiek s logom IBBY. Posielame ich do knižníc, ktoré vlastnia knihy z Čestnej listiny IBBY, a takto povzbudzujeme ľudí, aby si tieto výnimočné knihy prečítali.

A na záver by som sa rada poďakovala našim kolegom zo slovenského IBBY, IBBY Inštitútu Bratislava, BIBIANY a Timotey Vráblovej za príležitosť zúčastniť sa na tejto konferencii. Som si istá, že takéto stretnutia, na ktorých sa delíme o svoje myšlienky a skúsenosti, dláždia tú najistejšiu cestu k vzájomnému porozumeniu a zblíženiu všetkých našich krajín, pretože jedna spoločná vec nás všetkých spája - cieľ pozdvihnúť generácie ľudí, ktoré budú čítať a premýšľať.

Moskva

August, 2017